

Становище

от доц. д-р Светлана Николова Сарийска –

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски”

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научната степен
„доктор”

в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки;
професионално направление 3.2. Психология; докторска програма: „Обща
психология: Психологическо измерване и оценяване“

автор: Мина Ивова Неделчева-Дацова

тема: „Атрибутивен стил, психично благополучие и депресия при хора с
репродуктивни проблеми“ с научен ръководител проф. Емилия Алексиева

1. Общо описание на представените материали

Представеният от Мина Ивова Неделчева-Дацова комплект материали е в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за приложението му и Правилника за развитие на академичния състав на СУ „Св. Климент Охридски“. Включва дисертационен труд, автореферат и приложени 8 публикации, от които 4 по темата на дисертацията.

2. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи.

Със сигурност репродуктивните проблеми могат да бъдат отнесени към екзистенциалните проблеми, които засягат вътрешния свят на двойката. Репродуктивните проблеми разклащат смисъла на живота, отношенията в двойката, идентичността, емоционалните преживявания обединени около разочарованията, депресията, надеждата, наложения и самоналожения натиск за справяне с проблема, с неуспехите и опита за контрол върху ситуацията. Към този натиск се добавя и неразбирането, изолацията, внушаването на вина, което още повече влошава ситуацията и ограбва щастието. С това вече се очертава и практическата значимост на проблема и търсенето на пътища за адекватни терапевтични интервенции. Теоретичната значимост се открива в опита да се разшири разбирането за репродуктивните проблеми, като се използват възможностите на когнитивните подходи и по-конкретно връзките между когнитивните интерпретации на ситуацията и техните влияния върху емоционалните преживявания и поведение. По този начин изследването се ситуира в пространството на когнитивните механизми и се опитва да очертае връзките между различните атрибуции и справянето с репродуктивните проблеми и може да се разгледа като принос при осмислянето на благополучието при двойките с този проблем.

3. Познаване на проблема

Представеното изследване е структурирано в пет глави.

Първата глава представя преглед на теоретичните конструкти и е структурирана в три части.

Първата част включва анализ на репродуктивните проблеми, в контекста на жизнения цикъл и разглежда различните персонални, биологични и социални фактори, които стоят зад този проблем и очертават движението между щастието и нещастieto.

Втората част включва модели, чрез които се обяснява връзката между репродуктивните проблеми и негативните емоционални преживявания и когниции, като се посочва тяхната валидност и основанията за приемането на модела на психологическите последици. Анализът е допълнен с дефиниране на като се използва определението на (СЗО, 2023). Разграничени са първичен и вторичен инфертилитет, и съответно различията в емоционалните преживявания във времето, както и на различните персонални и социални проблеми, които се появяват, както и на депресията.

Третата част е посветена на анализа атрибутивните стилове като един от конструктите, който е привлечен при осмислянето на репродуктивните проблеми и техния генезис. Аtribuтивните стилове са анализирани в контекста на теориите за атрибуциите, което очертава не само коректността на анализите, но и оригиналността на изграждането на самото емпирично изследване и избора на въпросниците.

Втора, трета и четвърта глава представят методологичната рамка на самото изследване, обхвата, начина на изследване, в което се открояват предложенията за сравнителни анализи между групите изследвани лица с и без репродуктивни проблеми, както и набора от изследователски методи и инструменти. Подробно са описани задачите и хипотезите на изследването, концептуалната рамка и конструктите, които са обект на емпиричен анализ. Също така изключително подробно са представени въпросниците, както и техните психо-метрични характеристики, което гарантира коректността на анализите.

Бих искала да отбележа, че включените теоретични анализи са изключително коректни, подбора на инструментите е адекватен на замисъла на изследването и съобразен с основния замисъл.

Пета глава представя самото емпирично изследване и също се отличава с коректни статистически анализи и интерпретации на получените емпирични резултати върху качеството на живота, емоционалните преживявания и депресия, както и нагласите при лицата с репродуктивни проблеми, като отчита вида инфертилитет.

4. Методика на изследването

За целите на емпиричното изследване са използвани четири неспецифични въпросника и два специфични, които се попълват само от лица със специфични репродуктивни проблеми.

Неспецифични въпросници

Включват:

- Въпросник за атрибутивен стил (Attributional style questionnaire, Peterson et al., 1982);

- Скала за депресия (CESD-10, Radloff, 1977);
- Скала за удовлетвореност от живота (Satisfaction with Life Scale, 1985)
- Скала за процъфтяване (Flourishing scale, Diener, 2010).

Специфични въпросници

Включват:

- Въпросник за качество на живот при хора с репродуктивни проблеми (Fertility Quality of Life tool, Boivin et al., 2011) и
- Въпросник за когнитивни нагласи при болест (Illness Cognition Questionnaire, Evers et al., 2001).

Бих искала да отбележа, адаптирането на въпросника за оценка на атрибутивните стилове, което е изцяло в контекста на замисъла на изследването.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е с обем 297 страници в основния текст, който включва 17 фигури и 43 таблици. Структурата включва увод като въведение в изследователската тема, пет глави, заключение и литература. Библиографията съдържа 30 български и 109 чуждестранни източника. Самото изследване е структурирано в пет глави – първа, втора, трета и четвърта глава представят основните конструкти, които очертават изследването и пета глава, която е представена от цели, задачи, хипотези, инструменти на изследването и различните анализи, в контекста на формулираните хипотези. Анализите и изводите са в съгласие с основния замисъл на изследването, което издава и неговата вътрешна свързаност.

6. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Приносите на Мина Ивова Неделчева-Дацова са съдържателно обобщени и отговарят на проведеното изследване. Като цяло бих искала да отбележа следните моменти:

- лицата с репродуктивни проблеми могат да запазят евдемоничното благополучие, за което свидетелстват сравнителните анализи;
- в сравнение с лицата с нерепродуктивни проблеми лицата с репродуктивни проблеми демонстрират по-високи равнища на депресия и по-ниски равнища на удовлетворение от живота;
- представени са отношенията между атрибутивните стилове и репродуктивните проблеми, както и на значението на песимистичния атрибутивен стил оформен във времето преди появата на репродуктивните проблеми върху тяхната интерпретация по-късно;
- представени са различия при справянето в контекста на различните видове инфертилитет;
- представени са различията в търсенето на причините за репродуктивните проблеми при лица с и без репродуктивни проблеми – лицата с репродуктивни проблеми не са склонни да приписват проблема на психологични причини.

- представените резултати са следствие от прецизен анализ осъществен с оригинални въпросници, адаптирани за целите на изследването, което придава достоверност на изводите и открива възможности за постигане на по-високо удовлетворение от живота и отслабване на депресията.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Публикациите на темата на дисертационния труд са под формата на статии и отговарят на изискванията. Статиите са 4 и са публикувани в научни списания.

9. Лично участие на докторанта

Мина Ивова Неделчева-Дацова е била редовен докторант към катедра „Обща психология“. Реализирала е самостоятелно цялото дисертационно изследване. Текстът, получените резултати и приноси са нейно лично дело.

10. Автореферат

Авторефератът съдържа основните постановки в дисертационния труд, резултатите и техния анализ. Считаю, че е адекватен на дисертационния труд и обективно отразява теоретичните анализи и основните резултати, представени в съдържанието на изследването.

11. Лични впечатления

Нямам лични впечатления от Мина Ивова Неделчева-Дацова, но прочита на текстовете показва задълбочени познания в изследвана област, съчетани с отговорност и с оригинален подход към емпиричното разглеждане на темата, което обогатява разбиранията върху преживяванията на хората с репродуктивни проблеми.

Заклучение

Дисертационният труд показва, че докторантката Мина Ивова Неделчева-Дацова притежава задълбочени познания по темата. Смятам, че кандидатката отговоря на условията и реда за присъждане на образователната и научната степен „доктор“ по Закона за развитие на академичния състав в Република България, ППЗРАС, Правилника за развитие на академичния състав на СУ. След изтъкнатите аргументи, както и на цялостната положителна оценка за извършеното дисертационно изследване, предлагам на научното жури да гласува положително и да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Мина Ивова Неделчева-Дацова, за което давам и своя утвърдителен вот.

30.09.2024 г.

Изготвил становището:

/доц. д-р Светлана Сарийска/